

EVANKELIS-LUTERILAISEN USKONNON KOE 22.3.2013 **HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ**

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoiminnan sensorikunta.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena on oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioinnin kohteena on myös taito tarkastella kriittisesti uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa, esimerkiksi analysoimalla kuvia, tilastoja ja tekstipohjaisia aineistoja. Hyvä vastaus on jäsenelty ja asiasisällöltään johdonmukainen. Se ilmentää myös uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa ja taitoa niiden soveltamiseen ja kehittelyyn.

Tehtävä 1

Islamin perusoppiin voidaan katsoa kuuluvan ennen muuta ns. viisi peruspilaria (uskontunnustus, päivittäinen rukous, paasto ramadanin aikana, almuvero, pyhiinvaellus Mekkaan ja Medinaan). Vastauksessa voi käsitellä muitakin islamin peruskäsityksiä, kuten Jumalan ykseyttä, Muhammain asemaa profeettana ja Koraania ilmoitettuna kirjana.

Tehtävä 2

Kysymys koskee koko Raamatun kaanonia, joten vastauksessa tulee huomioida sekä Vanhan että Uuden testamentin apokalyptinen kirjallisuus. Vastauksessa tulisi käsitellä ainakin Danielin kirjaa ja Johanneksen ilmestystä. Lisäksi vastauksessa on mahdollista antaa esimerkkejä apokalyptiikasta Vanhan testamentin profeettakirjoissa (esim. Hes. 37–48) ja Uuden testamentin evankeliumeissa (esim. Mark. 13). Vaikka Paavalin kirjeitä ei lueta yleensä apokalyptiseen kirjallisuuteen, niissä esitetyn eskatologian huomioiminen ei ole virheellistä. Vastauksessa voi pohtia myös apokalyptiikkaa Uuden testamentin synty-ympäristön juutalaisuuteen kuuluvana ilmiönä. Samoin voi käsitellä apokalyptiikkaa ”salaisuuksien paljastamiseen” erikoistuneena kirjallisuudenlajina, joka ilmaisussaan hyödyntää paljon symboleja.

Tehtävä 3

Vastauksessa tulee ymmärtää, mitä tarkoitetaan luostarilaitoksella (esim. benediktiinien sääntökunta). Kerjäläisveljstöt (esim. fransiskaanit, dominikaanit) eivät tarkkaan ottaen kuulu kysymyksen piiriin, mutta niiden käsittely varsinaisen luostarilaitoksen rinnalla on mahdollista.

Vastauksessa voi tarkastella sekä idän että lännen luostarilaitosta, vaikka viimeksi mainittu on vaikuttanut enemmän Euroopan kulttuurihistoriaan. Esimerkiksi sydänkeskijalla luostarilaitoksella oli suuri merkitys antiikin sivistysperinteen säilyttämisessä sekä kirjoitusten kopiointisessa. Tämän lisäksi vastauksessa voi mainita luostarien roolin tutkimuksessa sekä erilaisten perinteiden kehittämisessä ja vaalimisessa (esimerkiksi alkoholin valmistus).

Tehtävä 4

a)

Kuva-aiheena on ns. ruokkimisihme eli ihmekertomus (esim. Luuk. 9: 12–17), jonka mukaan Jeesus ruokki viidellä leivällä ja kahdella kalalla 5 000 miestä. Kyseinen kertomusaihe esiintyy kaikissa evankeliumeissa. (2 p.)

b)

Vastaus voi rakentua monella tavalla. Olennaista on, että pohditaan tehtävänannon mukaisesti keskinäisen jakamisen merkitystä kristillisen etiikan näkökulmasta. Näkökohtia voivat tällöin olla esimerkiksi seuraavat:

- kultainen sääntö ja rakkauden kaksoiskäsky eettisenä ohjenuorana
- ”Minkä lahjaksi olette saaneet, se lahjaksi antakaa”
- ehtoollisen sakramentti armon jakamisena
- lähimmäisenrakkaus, diakonia ja vieraanvaraisuus kristinuskon ydinarvoina. (4 p.)

Tehtävä 5

Kirkkoon kuulumista koskevan pohdinnan taustana voi olla kirkosta eroamisen yleistyminen. Vastauksessa on kuitenkin käsiteltävä myös kirkkoon kuulumisen merkitystä. Tällöin voidaan pohtia yhtäältä kulttuurisia ja yhteiskunnallisia muutoksia, joiden vuoksi kirkkoon kuuluminen ei ole nuoremmissa ikäluokissa enää itsestään selvää. Toisaalta voidaan käsitellä yksilöiden erilaisia motiiveja kuulua kirkkoon. Näihin lukeutuvat esimerkiksi seuraavat:

- halu päästä jäsenyyden kautta osalliseksi elämänkaarta rytmittävistä kirkollisista toimituksista
- halu tukea seurakuntien diakonista toimintaa
- usko Jumalaan ja kristillisiin arvoihin
- kirkkoon kuuluminen osana perinteistä suomalaista elämänmuotoa.

Tehtävä 6

Vastauksen painon on syytä olla ensimmäisissä käskyissä, joissa korostetaan Jumalan ainutkertaisuutta sekä kunnioitusta hänen nimeään kohtaan. Myös muiden käskyjen, joissa korostetaan lähimmäissuhdetta, voidaan nähdä opettavan jotain olennaista Jumalasta: Jumala on kiinnostunut siitä, miten ihmiset kohtelevat toisiaan.

Tehtävä 7

Kysymys koskee erilaisia, lähinnä länsimaisessa perinteessä esiintyneitä malleja kirkon ja yhteiskunnan suhteiden järjestämiseksi. Seuraavaksi on kuvattu käsitteiden sisältö vakiintuneesta näkökulmasta ja annettu joitakin yleisimmin käytettyjä esimerkkejä.

Valtionkirkolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa (yksi) kirkko on tiiviissä yhteydessä valtioon. Tällöin valtiolla on mahdollisuus ohjata kirkon toimintaa, ja valtion johtajaa pidetään myös kirkon johtajana. Malli on historiallisesti toteutunut esimerkiksi Pohjoismaissa. Se on voimassa ainakin Tanskassa, jossa kirkon asioista vastaa erillinen valtionhallinnon osasto. Suomessa on jo pitkään korostettu kirkon autonomiaa, ja varsinaisen valtionkirkkojärjestelmän voi katsoa tulleen lakkautetuksi 1800-luvulla, kun Suomen hallitsijana oli Venäjän tsaari.

Vapaakirkolla tarkoitetaan mallia, jossa kirkko toimii esimerkiksi yhdistyksen tavoin eikä teologisista syistä pyrikään tiiviiseen yhteyteen valtiovallan kanssa. Tämän mallin mukaan toimivia kirkkoja on kaikkialla, erityisesti modernin uskonnonvapausajattelun synnyn jälkeen. Yhdysvalloissa vapaakirkollisuus on ainoa olemassa oleva malli. Suomalaisiksi esimerkeiksi sopivat Suomen vapaakristillisen neuvoston alaiset yhteisöt (esim. Suomen Vapaakirkko, baptistit, helluntalaiset).

Kansankirkko on tuttu käsite, jolle on annettu monenlaisia merkityksiä. Sillä viitataan lähinnä pohjoismaisessa keskustelussa enemmistöasemassa olevaan luterilaiseen kirkkoon, jonka koetaan palvelevan koko kansaa ja osallistuvan yhteistyöhön valtiovallan kanssa. Kansankirkon koetaan olevan kaikkia varten, eikä se useinkaan aseta korkeaa rimaa jäsenyydelle. Kansankirkon voi nähdä myös kattokäsitteenä, joka sulkee sisäänsä monenlaista kristillisyyttä: sen sisällä voi toimia esimerkiksi pietistisiä herätysliikkeitä, joiden käsitys kirkon roolista ja jäsenyydestä voi olla toisenlainen. Suomessa myös vähemmistöasemassa olevaa ortodoksisia kirkkoja on kutsuttu kansankirkoksi.

Tehtävä 8

Yksi viimeaikainen kulttuurinen trendi liittyy ”leppoistamiseen” ja ylipäänsä hitaamman sekä kohtuullisemman elämänmuodon edistämiseen (esim. slow-food). Kysymyksessä pyydetään pohtimaan, miten tällainen pyrkimys ilmenee suomalaisessa uskonnollisessa kentässä. Vastaus voi rakentua monin tavoin: annetut esimerkit voivat olla niin kirkosta kuin vaihtoehtoisesta uskonnollisuudestakin.

Esimerkeiksi sopivat muun muassa seuraavat uudemmat kehityslinjat:

- hiljaisuuden retriitit
- kristillinen mystiikka
- kiinnostus ortodoksiseen kirkkoon
- jooga
- buddhalainen meditaatio
- uuspakanuus (esim. wicca) ja sen suhde luontoon.

Myös perinteinen jumalanpalvelus- ja rukouselämä sopivat uudempien virtausten rinnalla. Olennaista on, että annetut esimerkit liittyvät luontevasti hidastamiseen tai kohtuullisuuteen. Samoin uskonnollisesti motivoitunut kritiikki (esim. vapautuksen teologia) myöhäskapitalistista kulutusyhteiskunnan arvomaailmaa kohtaan mahtuu vastauksen piiriin.

Tehtävä +9

Koska kysymys on jokeritehtävänä laaja-alainen, vastaus voi rakentua useilla tavoilla. Keskiössä on se, miten yksilön vapaus uskoa ja toimia omantuntonsa mukaan ovat eri historian vaiheissa suhteutuneet yhteisöllisiin rakenteisiin (esim. valtionkirkko, uskonnollinen hierarkia, oikea oppi).

Keskeisimpiä historiallisia linjoja ovat seuraavat:

- kristinuskon ensimmäiset vaiheet vaihtoehtoisena, osin vainottuna liikkeenä vailla poliittista valtaa
- keisari Konstantinuksen kääntymisestä seurannut kehityskulku kohti uskon ja vallan liittoa
- vaihtoehtoihin liikkeisiin kohdistuneet pakkotoimet kristillisen yhteiskulttuurin aikana (esim. kerettiläisten vainoaminen, ristiretket)
- yksilön uskon korostaminen reformaattoreiden ajattelussa (esim. Martti Luther)
- Jean Calvinin pyrkimys teokraattisesti johdettuun Geneveen
- valistuksen aikana syntynyt ajatus uskonnonvapaudesta sekä sen negatiivinen ja positiivinen tulkinta
- totalitaaristen valtiojärjestelmien (esim. natsi-Saksa, Neuvostoliitto) kirkkoihin kohdistamat rajoitukset
- uusin uskonnonvapauskeskustelu: missä määrin yksilö voi käyttää esim. kristillisiä symboleja julkisesti.

Vastauksessa pyydetään pohtimaan kysymystä kristikunnan historiassa, joten esimerkiksi islamista otetut esimerkit eivät kuulu vastauksen piiriin, paitsi jos näitä käytetään vertailukohtana. Sen sijaan länsimaisen kristikunnan ulkopuolelta otetut esimerkit voidaan sisällyttää vastaukseen (esim. kristinuskon asema Kiinassa; kristittyjen kokemat väkivaltaisuuudet Intiassa, Nigeriassa ja Indonesiassa), etenkin kun suurin osa maailman kristityistä elää nykyään globaalissa etelässä.

Tehtävä +10

Jerusalem on pyhä kaupunki juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa. Käsitys kaupungin pyhyydestä on erilainen eri uskonnoissa ja perustellaan niissä eri tavoin. Myös kunkin uskonnon sisällä on erilaisia tulkintaperinteitä. Vastauksen voi siksi rakentaa monin tavoin. Keskeiset ainekset ovat seuraavassa:

- Juutalaisuudessa Jerusalem on Daavidin kaupunki, sillä tämän kerrotaan valloittaneen Jerusalemin ja tehneen siitä pääkaupunkinsa. Kaupungilla on erittäin merkittävä symbolinen arvo juutalaisessa perinteessä, sillä kuningas Salomo rakensi sinne Herran temppelin. Temppele on sittemmin tuhottu ja rakennettu uudelleen. Roomalaiset tuhosivat sen jälleen juutalaissodan aikana 70 jKr. Temppeleistä jäänyt ns. itkumuuri on juutalaisten keskeinen pyhiinvaelluspaikka. Jotkut juutalaiset järjestöt ajavat ns. kolmannen temppelin rakentamista paikalle. Kaupungin pysyvää merkitystä heijastelee diasporan halki elävänä säilynyt juutalainen toivotus ”Ensi vuonna Jerusalemissa”.
- Kristinuskossa Jerusalemin erityinen asema perustuu paitsi juutalaiseen perinteeseen myös siihen, että Jeesus Nasaretilainen ristiinnaulittiin Jerusalemissa ja sinne sijoittui suurin osa muistakin keskeisistä kristinuskon alkutapahtumista. Johanneksen ilmestys sisältää vision uudesta Jerusalemissa, joka aikojen lopulla laskeutuu taivaasta, Jumalan luota. Jerusalemissa on näistä syistä ollut pysyvä merkitys kristillisessä symbolimaailmassa, mikä heijastuu muun muassa ristiretkiajan pyrkimyksissä kaupungin valloittamiseen tai nykyisin Jerusalemiin suuntautuvassa pyhiinvaelluksessa. Historian eri vaiheissa Jerusalemin rinnalle on noussut muitakin kaupunkeja (esim. Rooma, Konstantinopoli, Santiago de Compostela). Mikään näistä ei ole kuitenkaan kaikkien kristittyjen näkökulmasta yhtä pyhä ja keskeinen kaupunki kuin Jerusalem.
- Islamissa pidetään usein Jerusalemiä kolmantena pyhänä kaupunkina Muhammadin elämään liittyneiden Mekan ja Medinan rinnalla. Jerusalemin tärkeä asema selitetään profeetan elämänvaiheiden kautta: Koraanissa mainitaan yöllinen taivasmatka, jonka perimätieto tulkitsee Muhammadin matkaksi Mekasta Jerusalemiin ja sieltä taivaaseen. Jerusalemissa sijaitsevalla Kalliomoskeijalla onkin merkittävä asema islamilaisessa perinteessä. Jerusalemiin liittyviä poliittisia jännitteitä lisää se, että Kalliomoskeija sijaitsee suunnilleen paikalla, jossa juutalaisten temppele on aikanaan sijainnut.

Edellä mainittujen näkökulmien lisäksi vastauksessa tulee käsitellä pyhän kaupungin ideaa yleisemminkin ja Jerusalemiin liittyviä poliittisia ongelmia, jotka kytkeytyvät laajempaan konfliktiin israelilaisten ja palestiinalaisten välillä.